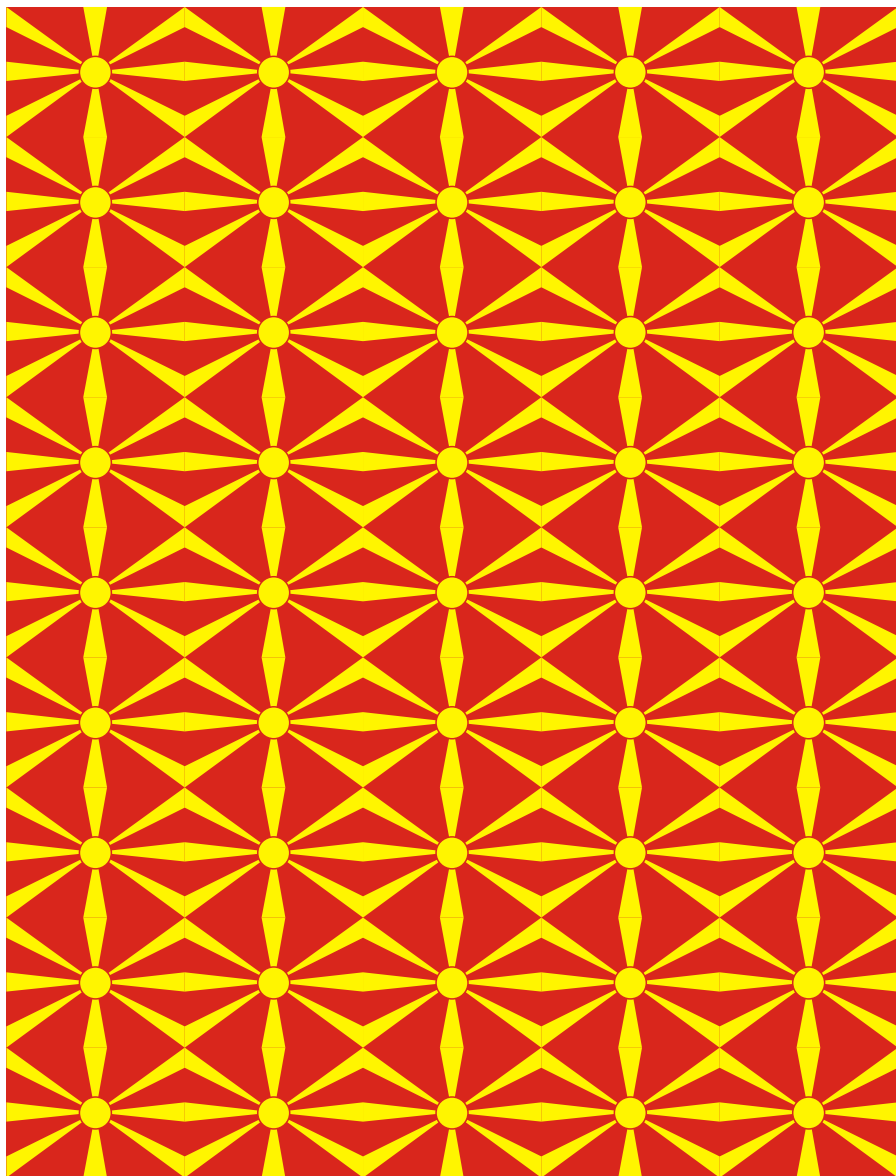

VSETÍNSKÝ FILMOVÝ MARATON 2015

VIVAT MAKEDONIE!

VIVAT MAKEDONIE!

Makedonie je pro mne zemí vody. Vloni jsem Makedonii opět navštívil a vrátil se na stejné místo. Opuštěný hřbitov vysoko v horách nedaleko Ohridu. Z vodovodní trubky, jež čněla ze země, proudem vytékala voda jako před lety. Nikdo vodu nereguloval. Jen bujná zeleň více zakrývala koryto potoka, kam voda volně odtékala.

Makedonie je pro mne zemí hrdých Makedonců. Po staletí se na tomto území mísí různé národnosti, náboženská vyznání i kultury. Makedonci si však zachovali svou křesťanskou víru, slovanský jazyk i národní hrdost.

Makedonie je pro mne zemí slunce. Snad proto je také slunce symbolicky znázorněno v jejich státní vlajce. Slunce se však všude v Makedonii také spojuje s vodou. V nádherně teplých dnech se sluneční paprsky opírají do velkých vodních ploch nejstarších jezer v Evropě. Paprsky slunce také rozjiskřují křišťálově čistou, ale velmi studenou vodu horských řek, potoků a na nich se tvořících vodopádů.

Makedonie je pro mne zemí milých, pracovitých a pohostinných lidí. Navštívil jsem v Makedonii několik zapadlých horských vesnic. Jen několik chalup. Přátelsky nás přijali. Pochlubili se neuvěřitelnými druhy kompotů a zavařenin. Všechno pozotvírali. Také různé druhy vína nebo kořalky jsme museli ochutnat. Nešlo odmítnout.

Makedonie je pro mne zemí přátel a kamarádů. Nikdy nezklamou. Moc mě těší, že jsou Ivo a Verica Trajkovovi hosty letošního Vsetínského filmového maratonu.

Ať žije Makedonie!

Milan Kostelník - předseda Filmového klubu ve Vsetíně

Jak jsme připravovali Vsetínský filmový maraton 2015

Jak známo, balkánskému filmu se systematicky věnujeme již osmým rokem. Sice jsme ještě nezmapovali kinematografie všech balkánských zemí, přesto jsme se rozhodli vrátit do Makedonie, kterou jsme představili před pěti lety. Impulz k tomu dal Milan Kostelník, který tak chtěl připravit malý dárek k 50. narozeninám příteli **Ivu Trajkovovi**. A důvodů pro návrat do filmové Makedonie jsme postupně našli víc. Před pěti lety byl našim hostem režisér **Stole Popov** a ten natočil po mnoha letech nový film (**Do balčak**). Vzhledem k tomu, že jsme zařadili do programu Maratonu v roce 2010 jeho takřka kompletní režisérský profil, řekli jsme si, že by bylo škoda jej nedoplnit o novinku (ta se nakonec ukázala až příliš žhavá a letos prý bude putovat pouze po velkých soutěžních festivalech...). Poté, co jsme v loňském roce věnovali dva semináře podobně velké (či spíše malé) černohorské kinematografii, jsme si uvědomili, že před pěti lety jsme v programu akcentovali zejména starší filmy ještě z doby Jugoslávie a novinek jsme nabídli jen pár. Takže opět o důvod víc. Tentokrát je poměr nových a starších filmů přesně opačný. Přestože existuje celá řada velmi dobrých filmů natočených v Makedonii za Jugoslávie a kromě **Stoleho Popova** by si svůj režijní profil v programu zasloužili i další režiséři (třeba **Branko Gapo**, nebo **Ljubiša Georgievski**), rozhodli jsme se vsadit zejména na filmy vzniklé v posledních několika letech. Většinu z nich ještě nebylo možné vidět na plátně českého kina.

Doufáme, že vás naše přehlídka zaujme a oceníte jedinečnou možnost utvořit si obrázek o současné makedonské kinematografii.

Jiří Fiala - dramaturg Vsetínského filmového maratonu

PROGRAM FESTIVALU

Pátek 10. 4. 2015

17.00 hodin

PUNK IS NOT DEAD (PANKOT NE E MRTOV)

Makedonie, Srbsko 2011 / 100 min / DVD

Režie: **Vladimir Blaževski**

Scénář: **Vladimir Blaževski**

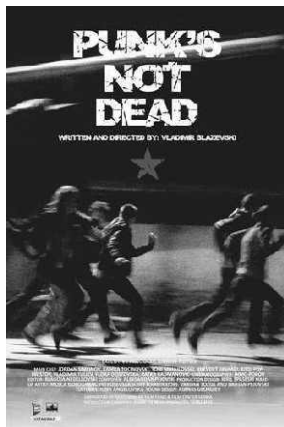
Kamera: **Dimo Popov**

Hudba: **Aleksandar Pejovski**

Hrají: **Jordan Simonov, Kamka Točinovski, Toni Mihajlovski,**

Kiril Pop Hristov a další

Přežije multietnická punková kapela koncert v Albánci obývaném Debaru?

Mirsa je bývalý zpěvák kdysi populární jugoslávské punkové kapely. Ta se již dávno rozpadla, ale Mirsa žije minulostí. I když je mu bezmála 40, jeho přístup k životu se za 20 let nijak nevyvinul. Stále bydlí u maminky a příležitostně pomáhá s prodejem drog albánskému dealerovi Gzimovi, který mu za to nechává levněji trávu. Jednoho dne přijde Gzim s nečekanou nabídkou, ať dá Mirsa znovu dohromady kapelu, s níž potom budou hrát na charitativním koncertě v Debaru, městě na západě Makedonie s albánskou většinou. Mirsa má před sebou téměř nadlidský úkol: po sedmnácti letech najít a přesvědčit všechny členy skupiny, aby se sešli a znova nazkoušeli svůj repertoár. Úkol je ztížen tím, že jsou roztroušeni po všech bývalých jugoslávských zemích. To, že byla kapela složená z lidí různých národností, nebylo v době, kdy se v Jugoslávii razilo heslo „Bratrství a jednotu“, ničím až tak překvapivým. V poválečné době, kdy v mnoha částech Jugoslávie přetrvává značné napětí mezi jednotlivými etniky, se ale složení kapely jeví v jiném světle. Jak se postupně ukazuje, je to hlavní důvod, proč někdo chce její návrat. Mirsa a jeho spoluhráči, které po strastiplné cestě Balkánem nakonec objeví a přesvědčí k hraní, se dostávají do paradoxní situace - oni, pankáči, mají sloužit jako kladný příklad...

Režisér a scenárista **Vladimir Blaževski** natočil s minimálním rozpočtem úderné, nezávislé road movie o lidech, pro něž punk není jen hudba, ale celoživotní postoj. S černým humorem a nadhledem se dotýká i závažnějších témat. Podává zprávu o přetrvávající albánsko-makedonské nesnášenlivosti, ale také o naivitě a nekompetentnosti některých evropských humanitárních organizací působících v balkánském regionu. Díky dokumentaristickému přístupu, který zvolil, dosahuje dojmu maximální přesvědčivosti.

(JF s využitím textu z katalogu MFF Karlovy Vary)

VLADIMIR BLAŽEVSKI (1955)

Absolvoval filmovou režii na bělehradské Filmové, divadelní a rozhlasové akademii. Po práci na řadě krátkometrážních a

dokumentárních filmů debutoval roku 1987 filmem *Hi-fi*, který na pulské přehlídce jugoslávských filmů získal cenu za režii. Film měl úspěch u diváků i kritiky, podobně jako jeho následující **Bulvár revoluce** (**Bulevar revolucije**, 1992), kriminální romance odehrávající se v Bělehradě. Následovala sedmnáctiletá pauza naplněná mimo jiné scénářistickou spoluprací na filmech **Cikánská magie** (**Džipsi medžik**) **Stole Popova** a **Velká voda** **Iva Trajkova**. Návrat k režii filmem **Punk is not dead** (**Pankot ne e mrtov**, 2011) byl mimořádně úspěšný a film se promítal se na řadě festivalů, také v sekci *Na východ od západu* na MFF Karlovy Vary, kde si získal značnou diváckou oblibu.

(PMi)

19.30 hodin

slavnostní zahájení festivalu za účasti hostů

MEDOVÁ NOC (MEDENANOČ)

Makedonie, ČR, Slovinsko 2015 / 89 min / DCP

Režie: Ivo Trajkov

Scénář: Ivo Trajkov na motivy prózy Jana Procházky

Kamera: Milorad Glušica

Hudba: Toni Kitanovski

Hrají: Nikola Ristanovski, Verica Nedeska, Igor Angelov, Boris Damovski, Nina Janković a další

Makedonská adaptace Procházka románu *Ucho*.

Medová noc je adaptací filmové povídky českého spisovatele a scénáristy **Jana Procházky** s názvem **Ucho**. První adaptací této povídky byl stejnojmenný černobílý film režiséra **Karla Kachyni** z roku 1970 v hlavních rolích s **Radoslavem Brzobohatým** a **Jiřinou Bohdalovou**, který byl ihned po dokončení zakázán a premiéru měl až roku 1990.

Stejně jako **Kachyňův** film, i **Medová noc** je komorním dramatem, které ukazuje politiku jako sféru plnou intrik, lží a nedůvěry. A hlavního hrdinu - náměstka ministra - jako člověka ovládaného strachem a oportunistem. Děj se tentokrát odehrává v Makedonii 90. let a ve vile proškikované odposlouchávacím zařízením se dohadují **Nikola Ristanovski** a **Verica Nedeska**. Snímek stojí na výborném herectví obou hlavních protagonistů a na přesném vystižení paranoidní atmosféry. Látka tak dává smysl i v současnosti, kdy se sice změnil režim i technologie, ale zákulisní principy zůstávají stejné.

(PMA)

IVO TRAJKOV

Narodil se 27. 6. 1965 ve Skopji v Jugoslávii (Makedonii). **Ivo Trajkov** pochází z česko-makedonské rodiny. Mládí prožil v Jugoslávii, kde vystudoval střední školu - gymnázium. Po maturitě v roce 1986 nastupuje na pražskou FAMU, kterou v roce 1992 absolvuje. Po studiích zůstává v Československu a působí jako režisér, scénárista a producent. Spolupracuje

s Českou TV. Spoluvytváří cykly televizních dokumentů **Předčasná úmrtí** a **Nevyjasněná úmrtí**. Natáčí také ceněný dokument **Jan** o sebeupálení Jana Zajíce. V roce 1993 vstoupil na pole hraného filmu komedií s hvězdným hereckým obsazením **Kanárská spojka**. Film mu byl vzat nedokončený ze střizny, aby soukromý producent mohl film premiérovat podle své potřeby. Žánrová komedie byla publikem nepřijata. Dva jeho následující a oceňované snímky **Minulost** a **Velká voda** vznikly ve vlastní produkční společnosti. Při natáčení **Velké vody** se seznamuje s **Vericou Nedeskou**, která jej životem provází jako manželka. Koprodukční historické drama **Velká voda** nominovala Makedonie na Oscara. O pět let později natáčí autobiografickou experimentální zpodob' **Movie**. Dva roky nato režíruje v koprodukcii s Českou TV filozofující drama **Ocas ještěrky**. K filmu se dostal oklikou, když jeho natáčení napoprvé odmítl. Film byl natočen na motivy povídky **B. Němcové Anděl strážný**. Původní scénář byl režisérsky upravován za velmi ztížené komunikace s původním scénáristou. Právě scénář je podle **Trajkova** největším úskalím tohoto ambiciózního dramatu. Jeho poslední dva filmy vznikají v zahraničí. Německý **Pariser platz - Berlin** se vůbec do českých kin nedostal. Výraznější českou stopou má jeho poslední film **Medová noc**, který znovu zpracovává filmovou povídku **Jana Práčky Ucho**.

Ivo Trajkov je vedoucím katedry střihu na FAMU, kde působí jako docent a vyučující. Žije v Praze a vychovává s Vericou dceru Zanu. Je aktivním činovníkem také v rodné Makedonii, kde pomáhá zakládat filmové školy a pravidelně se tam vrací.

(MK)

22.00 hodin

BALKAN IS NOT DEAD

(BALKANOT NE E MRTOV)

Makedonie 2013 / 105 min / DCP

Režie: Aleksandar Popovski

Scénář: Aleksandar Popovski, Ana Lašič na motivy hry Dejana Dukovského

Kamera: Dejan Dimevski

Hudba: Kiril Dzajkovski

Hrají: Nikola Ristanovski, Dragana Kostadinovska, Nataša Tapusković, Jordan Simonov, Rade Šerbedžija a další

Osmanská říše se rozpadá, její představitelé však stále třímají v rukou moc.

Makedonie, na počátku dvacátého století provincie Osmanské říše, je zmítána nepokojí. Napětí mezi Makedonci a Turky sílí, přesto je zde prostor pro paradoxy. Tak si mladý kadet Orhan Kemal, budoucí otec moderního Turecka (Atatürk), získá zásluhou kouzelného kvítka protěže lásku makedonské dívky. Podaří se ale totéž bejovi Osmanovi, který usiluje o její sestru, přestože ji unese násilím a zabije jejího milence? Na pozadí rozverně romance se odehrávají společenské konflikty, které brzy zcela změní starý svět... Adaptace divadelní hry **Dejana Dukovského** (napsané roku 1992) je romanticko-komediální fantazii o jedné historické epoše. Přestože zachovává divadelní styl předlohy, neupadá do jevištní strnulosti, a to především díky bohatě vystavěnému ději a barvitě výtvarné stylizaci.

(PMi)

ALEKSANDAR POPOVSKI (1969)

Aleksandar Popovski vystudoval divadelní a filmovou režii ve Skopji. Na divadle režíroval řadu her současných makedonských dramatiků, především **Dejana Dukovského**. Krom Makedonie působil na scénách v zemích bývalé Jugoslávie i v západní Evropě (Dánsko, Rakousko, Francie). Jako filmový režisér debutoval roku 1993 povídkou do filmu **Svetlo sivo**. Režijně spolupracoval s **Darkem Mitrevským** na filmu **Sbohem 20. století** (1998, viz. anotace). **Balkanot ne e mrtov** (2013) je jeho samostatným celovečerním režijním debutem. Předlohu, divadelní hru **Dukovského**, **Popovski** poprvé inscenoval v roce 2001. (PMi)

SOBOTA 11. 4. 2015

10.00 hodin

NEJDELŠÍ CESTA (NAJDOLGIOT PAT)

Jugoslávie 1976 / 116 min / DVD

Režie: Branko Gapo Ivanovski

Scénář: Petre M. Andreevski

Kamera: Dragan Salkovski

Hudba: Tomislav Zografski

Hrají: Dančo Čevrevski, Darko Damevski, Dušan Janičević,

Meto Jovanovski, Nenad Milosavljević a další

Povstání je zlikvidováno a vojáci turecké armády odvádějí zajatce do tureckého vězení.

Rok 1903 je rokem tzv. Illindenského povstání, které vyvrcholilo založením Kruševské republiky. Makedonské rebelie však Turci, kteří v té době pozvolna ztráceli balkánskou půdu pod nohama, potlačovali velmi důsledně, a tak se jim ještě několik let dařilo vardarskou Makedonií udržet. Děj filmu začíná na jaře, kdy vojáci turecké armády zneškodní vzpuru v jedné vesnici a zajatce přivedou do své pevnosti. Zde jsou internováni spolu se zajatými vzbouřenci z dalších vesnic. Odtud jsou odvezeni vlakem do Soluně, a lodí ke břehům Malé Asie, kde začíná jejich strastiplná pouť vyprahlou krajinou do tureckého vězení. Po cestě zažívají nejednu krušnou situaci - jsou vystaveni krutému zacházení ze strany tureckých vězňitelů, či útoku kurdských bojovníků, přes jejichž území musí projít. Opakovaně se snaží utéct, ale nedaří se jim to. Prochází městy i horami, přeplavují Eufrat. Vězni i jejich strážci, si sahají na dno fyzických i psychických sil. (JF)

BRANKO GAPO IVANOVSKI (1931-2008)

Filmový, televizní a divadelní režisér. Absolvoval Fakultu filologie na univerzitě ve Skopji. Nejprve se věnoval filmu pouze amatérsky, v 50. letech natočil první profesionální dokumenty, kterým se věnoval do poloviny 60. let, kdy režíroval svůj první celovečerní snímek, **Dny pokušení** (1965). Následující tituly **Čas bez války** (**Vreme bez vojna** - 1968) mu vynesl několik ocenění.

V 70. a 80. letech natočil snímky **Istrel (Výstřel - 1972)**, **Najdolgiot pat (Nejdelší cesta - 1976)**, **Vreme vodi (Čas vody 1980)** a intenzivně se věnoval televizní tvorbě. Kariéru čítající přes třicet titulů uzavřel **Makedonskou ságou (1993)**.
(MB, JF)

13.00 hodin

DĚTI SLUNCE (DECANASONCETO)

Makedonie 2014 / 90 min / DVD

Režie: Antonio Mitričeski

Scénář: Gordan Mihić

Kamera: Jaroslaw Szoda

Hudba: Ognen Anastasovski, Darko Spasovski, Vlatko Stefanovski

Hraji: Vlado Jovanovski, Meto Jovanovski, Ivana Pavlaković, Biljana Tanevska, Emir Hadžihafisbegović, Kire Gorevski a další

Rodina musí opustit domov a začíná nový život na jezeře.

Do programu Vsetínského filmového maratonu jsme zařadili dva filmy **Antonia Mitričeského**. Tyto filmy mají dva společné znaky - důležitým motivem je v nich láska navzdory nepřízní osudu a to, že se odehrávají na březích jezera. Ve snímku **Přes jezero** se přesuneme na břehy Ochridského jezera a lásce v cestě stojí úředníci totalitního státu. V případě **Dětí slunce** se jedná o jezero Prespa a lásce komplikuje život mafie...

Malý rodinný podnik - letní restaurace na břehu jezera lehne popelem, protože musí uvolnit místo pro ambiciózní projekt financovaný šéfem místní mafie. Přestože jsou jak děda, tak otec (hraji je skutečně otec a syn Meto a Vlado Jovanovští) tvrdé palice, musí vyklidit pole a usazují se s rodinou na druhém břehu jezera. Ocítají se v nelehké finanční situaci, kterou by zejména matka ráda vyřešila sňatkem dcery Angely s bohatým německým nápadníkem. Angela je však zamilovaná do Marka, který pracuje pro mafii. S nečekaným plánem na vyřešení nezáviděníhodné rodinné situace přijde děda. Rozhodne se najít zlatý poklad, který se údajně kdysi potopil na dno Prespanského jezera s římskou lodí. Na jeho nápad pohlíží všichni skepticky, on je však záhy přesvědčí, že se legenda o zlatém pokladu zakládá na pravdě. Mezitím se Marko dostane do konfliktu s mafii a hrozí mu smrt. Obě události dá do souvislosti Angela, když se rozhodne Marka zachránit a to za každou cenu.

(JF)

ANTONIO MITRIČESKI

Filmový a televizní režisér. Absolvoval filmovou režii v polské Lodži. Ve filmu debutoval v polovině 80. let krátkometrážním filmem **Souboj (Doboj - 1985)**. Následovaly dva dokumentární filmy a další krátkometrážní snímek, než v roce 1997 natočil svůj první dlouhometrážní titul **Přes jezero (Preku ezeroto)**, který absolvoval úspěšnou festivalovou sezónu. Podobný osud měl i jeho druhý film, **Jako špatný sen (Kako loš son - 2003)**. V loňském roce vznikl jeho zatím poslední snímek **Děti slunce (2014)**.

Mitričeski působil ve Skopji i jako asistent předmětů filmové a televizní režie na Fakultě dramatických umění.

(MB)

15.05 hodin

MOVIE

Česká republika, Makedonie 2007 / 84 min / 35 mm

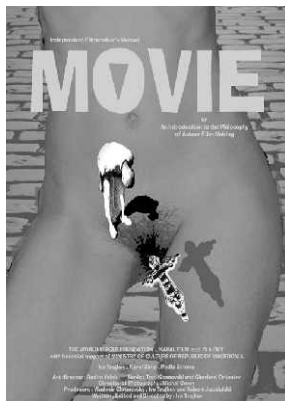
Režie: Ivo Trajkov

Scénář: Ivo Trajkov

Kamera: Michal Černý

Hudba: Toni Kitanovski

Hraji: Karel Zima, Ivo Trajkov, Miroslav Táborský, Madla Zimová

Režisérovy plány jsou v troskách. Sedá s kamerou do milénčina auta a vyráží na cestu...

Movie je výrazně autobiografickou filmovou road movie. Film je poctou všem ryze autorským, svobodným a nezávislým snímkům. V prvním plánu se autor vypořádává rafinovanou filmovou řečí se svými láskami a životními prohrami. Ve druhém plánu předkládá režisér formou neobvyklý černobílý film. Filozoficky a s nadsázkou se zamýšlí nad potřebou tvorby autorských filmů. Ivo Trajkov má svůj film rád. Přiznává, že jej nemusí vydržet každý divák. Zdůrazňuje ale, že vypráví o důležitých věcech, ač se tak netváří...

(MK)

Profil režiséra je na straně 4

17.15 hodin

PŘES JEZERO (PREKU EZEROTO)

Makedonie, Polsko 1997 / 93 min / DVD

Režie: Antonio Mitričeski

Scénář: Taško Georgievski, Antonio Mitričeski

Kamera: Bartolomiej Maj

Hudba: Ljupčo Konstantinov, Džordže Zamfir

Hrají: Nikola Ristanovski, Agnieška Wagner, Marija Atanasovska, Ekrem Ahmeti a další

Příběh o lásce, která nezná státních hranic a přetrvává navzdory nepřízní mocipánů.

Po druhé světové válce se Makedonie stává jednou ze šesti federativních republik socialistické Jugoslávie. Pod vedením Tita a po vzoru Sovětského svazu ztělesněném glorifikovaným vítězem nad nacisty Stalinem vykračuje společně s táborem socialistických zemí vsříc ke šťastným zítřkům. Pak ale přichází rok 1948 a známá roztržka mezi Titem a Stalinem. Tato událost má mnohé dalekosáhlé důsledky. Mimo jiné také neprodyšně uzavření hranic mezi Albánií a Jugoslávií. A to je východiskem příběhu, který natočil **Antonio Mitričeski** údajně podle skutečné události. Láska mezi Aleksandarem a Elenou, kteří žijí na opačných stranách Ochridského jezera, je ze dne na den nečekaně znemožněna ostře hlídanou hranicí. Albánie, která zůstává v regionu osamoceným, ale o to zuřivějším Stalinovým spojencem, uzavírá své hranice a buduje impozantní síť bunkrů. Aleksandar se pokouší žít bez Eleny, ale s odloučením a s nemožností komunikace se svou láskou se nesmíří. Podstupuje proto na pramici riskantní plavbu přes Ochridské jezero. Bez vidiny návratu. Bouře, která jej na jezeře málem připraví o život, je pouze první překážkou na cestě za Elenou.

(JF)

Profil režiséra je na straně 8.

19.40 hodin

PARISER PLATZ - BERLIN

(90 MINUTEN - DAS BERLIN PROJEKT)

Německo 2011 / 99 min / DCP

Režie: Ivo Trajkov

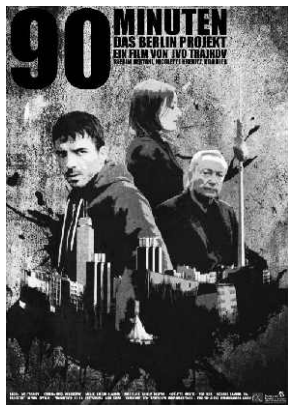
Scénář: Ivo Trajkov, Ivan Marinović

Kamera: Suki Medenčević

Hudba: Birger Clausen

Hrají: Blerim Destani, Udo Kier, Richard Sammel, Nicolette Krebitz, Werner Daehn a další

Je třeba zabít člověka. Dříve než skončí film... Experimentální thriller.

Zápletka filmu **Pariser Platz Berlin** je zdánlivě jednoduchá. Sebastian - mladý talentovaný herec (**Blerim Destani**) utíká nenápadně z premiéry snímku, ve kterém ztvárnil hlavní roli, aby zabil gura jedné sekty (**Udo Kier**), kterého viní ze smrti své dívky. Na tento čin má 90 minut, protože po skončení filmu musí stanout v kině na jevišti. Provedení filmu je však velmi nevhodné a lze jej zjednodušeně charakterizovat, jako experimentální thriller. Celý hon totiž musí divák absolvovat spolu se Sebastianem v reálném čase. Je tak hlavnímu hrdinovi mnohem blíž, než je zvykem. Na druhou stranu je ponechán ve značné nejistotě. Není totiž předem vybaven mnoha

informacemi. Nezná Sebastianův plán ani přesné důvody, které jej vedou k jeho extrémnímu jednání. Pouze sleduje jeho počínání a momentální pohnutky a nabývá rychle dojmu, že svůj čin předem příliš detailně nepromyslel. Je-li Sebastian zmatený a má pochybnosti, podobné pocity zažívá i divák.

Při popisu **Trajkovova filmu Pariser Platz - Berlin** se nelze vyhnout srovnání s **Tykverovým** snímkem **Lola běží o život**. V obou filmech hraje hlavní roli Berlín, v obou jde o život a hlavní postava je po většinu času ve značném spěchu, neboť je limitována přesně vymezeným časem. Oba snímky jsou postaveny na velmi dynamické kameře a experimentují se střihem. Nutno ale říci, že tato domnělá podobnost je jen prvním povrchním dojmem. Zatímco **Tykverův** film žene vpřed velmi rafinovaný střih, vytváří **Trajkov** iluzi snímku natočeného na jeden záběr. Zatímco Lola běží, aby život zachránila, Sebastian běží, aby život vzal. Lola dostala do vinku tři pokusy na dosažení cíle. Ty jsou ovlivněny a pozměněny vždy drobnými detaily, na které jsme důkladně upozorněni. V případě Sebastianovy vražedné mise má kamera co dělat, aby se jí hlavní hrdina neztratil. Na sledování detailů, které jistě ovlivňují i jeho pout, mnoho času není. Také on má několik možností, aby splnil svůj cíl. Tam, kde by Lola okamžitě jednala, on váhá - uvědomuje si, že pokud pochybí, další možnost nedostane.

(JF)

Profil režiséra je na straně 4.

22.05 hodin

SBOHEM 20. STOLETÍ (ZBOGUM NA DVAESETIOT VEK)

Makedonie 1998 / 83 min / DVD

Režie: Darko Mitrevski, Aleksandar Popovski

Scénář: Darko Mitrevski, Aleksandar Popovski

Kamera: Vladimir Samoilovski

Hudba: Risto Vrtev

Hrají: Nikola Ristanovski, Lazar Ristovski, Vlado Jovanovski, Dejan Ačimović, Sofija Kunovska, Toni Mihajlovski a další

Postmoderní fantasy o Dědovi Mrázovi, hříchu a muži, který nemůže zemřít.

Film Sbohem 20. století je prakticky nemožné zařadit do nějaké škatulky. Žánrově se pohybuje na pomezí dramatu, parodie, černé komedie, thrilleru, fantasy a sci-fi. Obsahuje biblické odkazy, folklorní motivy a čerpá z ne-jedné mytologie. To vše ve třech, stylově značně rozdílných epizodách, které spolu ale dějově souvisí a vzájemně se doplňují. Nepodobá se ničemu, co bylo do té doby v Makedonii (potažmo v Ju-

goslávii) natočeno.

První část se odehrává v relativně blízké pochmurné budoucnosti. Z lidstva přežili jen ti nejsilnější a civilizace jakoby se vrátila o stovky let vzad. Základní příběh je založen na několika mytologických a biblických tématech a motivech. Očividně čerpá z makedonských legend (např. z legendy o Bolenu Dojčinovi, která se traduje v Makedonii i Srbsku). Hlavní postavou filmu je Kuzman - muž, který nemůže zemřít. Putuje zemí a hledá způsob, jak tuto kletbu zlomit. Od holiče - proroka se dozví o místu, kde jsou na zdi zapsány všechny osudy, včetně toho jeho. Tuto zeď po strastiplné cestě nalezne a zjistí, že klíčem k jeho smrtelnosti je určitý hřích. Druhá část je fiktivním dokumentem, pojednávajícím o tomtéž hříchu, konkrétně o jeho prvním zachycení na filmový pás v historii makedonské kinematografie. I touto epizodou prochází postava holiče - proroka. Třetí část se odehrává v samotném závěru 20. století a jejím hlavním hrdinou není nikdo jiný než Děda Mráz, který žije v pronajatém pokoji ve městě. Prochází nocí a je znechucen všudypřítomnou lidskou zkažeností. Pro uzavření příběhu je důležité jeho setkání s malým Kuzmanem, stejně jako rozhodnutí, ke kterému se dobere po příchodu do svého pronájmu, kde se odehrává dekadentní oslava.

(JF)

DARKO MITREVSKI (1971)

Absolvoval Fakultu dramatických umění ve Skopji. Podílel se na povídkovém filmu **Svetlo sivo** (**Šedé světlo** - 1993), poté se věnoval tvorbě videoklipů a dokumentárních filmů. Společně s **Aleksandarem Popovskim** režíroval film **Sbohem, dvacáté století** (1998, viz. anotace). Jeho prvním samostatně režírovaným celovečerním filmem byla černá komedie **Balkan** (2005). Následující sportovní historické drama ze čtyřicátých let **Třetí poločas** (**Treto poluvreme** - 2012) vzniklo v makedonsko-české koprodukci. Od roku 2007 žije převážně v Los Angeles, kde natočil krátkometrážní film **Devils**. Nedávno ohlásil nový projekt, historický film **Miss Stone Affair**, který má vzniknout v americko-makedonské koprodukci. Námět, čerpající ze skutečné události, byl poprvé zfilmován **Žikou Mitrovičem** již v roce 1958.

(PMI)

Profil Aleksandara Popovského je na straně 6.

NEDĚLE 12. DUBNA 2015

9.30 hodin

JAK JSEM ZABIL SVĚTCE (KAKO UBIV SVETEC)

Makedonie, Slovinsko, Francie 2004 / 82 min / DVD

Režie: Teona Strugar Mitevska

Scénář: Teona Strugar Mitevska, Matthew Bardin

Kamera: Alain Marcoen

Hudba: Olivier Samouillan

Hrají: Labina Mitevska, Milan Tocinovski, Xhevdet Jashari, Lea Lipsa, Toni Mihajlovski a další

Píše se rok 2001 a Makedonie se zmítá na pokraji občanské války.

Viola se po několika letech vrátila z Ameriky zpět do Makedonie. Zemi nachází v chaosu, na pokraji občanské války. Severozápad země ovládají albánští vzbouřenci společně s teroristy z UČK (Kosovská osvobozená armáda). Všude hlídají policisté a jednotky NATO, kterých přijíždí každým dnem víc. Violetina rodina žije svým všedním životem. Všichni, kromě Violetina mladšího bratra Kokana, předstírají, jakoby se nic zvláštního nedělo.

Kokan je, podobně jako spousta dalších Makedonců, rozhořčený z přítomnosti vojsk NATO v zemi a zapojuje se do protestních akcí. Při jedné z nich zabije kamenem svrženým z mostu vojáka v projíždějícím konvoji, o čemž se dozví až druhý den z televize. Nad ztrátou života nepocituje lítost a dál koketuje s nacionalisticky smýšlející skupinou lidí a přivydělává si pašováním pro jejich šéfa. Na jednu takovou cestu vezme i Violetu, od které se dozví, že se z Ameriky vrátila, protože má v Makedonii tříletou dceru. Při návratu je Kokan zadržen srbskými celníky a Violeta pokračuje dále autobusem sama. Poblíž Skopje je přepadnou ozbrojené jednotky UČK a autobus zabaví. Zatímco se jejich rodina v domnělém bezpečí bytu ve Skopji baví s návštěvou, Violeta jde nocí po opuštěné silnici s neznámým Albáncem v patách, Kokan, kterého celníci po odjezdu autobusu propustili, zabloudí v minovém poli a nocí se ozývá střelba... Válka je na spadnutí...

(JF)

TEONA STRUGAR MITEVSKA (1974)

*Pochází z umělecké rodiny a s herectvím získala zkušenosti už v raném dětství. Vystudovala grafický design a úspěšně se věnovala filmové výpravě. V roce 2001 se zapsala do filmového programu newyorské univerzity Tisch School of Arts. O tři roky později debutovala krátkým filmem **Veta**, který získal Zvláštní cenu poroty na Berlinale. Svůj první celovečerní film **Jak jsem zabil světce (Kako ubiv svetec - 2001)** produkovala v rodinné firmě **Sisters and Brother Mitevski Production**, kterou založila se svou sestrou (**Labina Mitevska** je u nás známá ze **Samotářů**) a bratrem Vukem. Tento i následující snímek, **Jsem z Titova Velese (Ja sum od Titov Veles)**, se objevil na řadě festivalů a získal mnoho ocenění. Její zatím poslední film nese název **Žena, která smetla své slzy (Ženata koja si gi izbriša solzite - 2012)**.*

Režisérčiny filmy přinášejí silné emocionální příběhy zasazené do kontur sociální situace, problémů ekonomických i krize identity současné Makedonie.

(MB)

11.30 hodin

POKOJ S PIÁNEM (SOBA SO PIANO)

Makedonie 2013 / 103 min / DCP

Režie: Igor Izi Ivanov

Scénář: Zanjina Mirčevska, Igor Izi Ivanov

Kamera: Tomi Salkovski

Hudba: Gonzales

Hrají: Nataša Petrović, Jovica Mihajlovski, Svetozar Cvetković, Nevena Ristić, Torsten Voges a další

Osudy různých lidí se protínají v jednom místě - v hotelovém pokoji s piánem.

Film *Pokoj s piánem* nás zavádí do starého hotelu, ve kterém je funkční už jen jediný pokoj - kdysi honosné VIP apartmá se starým piánem. Přestože si majitel podal inzerát, že je hotel na prodej, vlastně jej prodat nechce a nabídky pod různými zámkami odmítá. Příběh je poskládán z mnoha drobných epizod, jejichž aktéry jsou hosté hotelu, kteří se v průběhu let v pokoji ubytovávají. Prostřednictvím komorně, zároveň však velmi atraktivně natočených filmových miniatur, můžeme sledovat osudy partnerské dvojice mající vždy poměrně hluboko do kapsy, příběh ženatého podnikatele, který se v pokoji stává ženou, známého lékaře, jenž se tu schází s milenkou, tureckého autodopravce a jeho hudebně nadaného syna, dvou školaček s lesbickými sklony, nebo starého pianisty, vázaného k pokoji silným emocionálním poutem z hluboké minulosti. Pojítka mezi jednotlivými kapitolami obstarává mladá ruská pokojská, kterou majitel hotelu zaměstnává. Ta ve svých dopisech (pravděpodobně) domů popisuje život v hotelu, tak, jak si jej vysnila. Její vyprávění je od reality samozřejmě velmi vzdálené. Tak se to alespoň po většinu doby trvání filmu jeví...

(JF)

IGOR IZI IVANOV (1973)

*Autorský makedonský režisér se začal profesionálně věnovat audiovizí v polovině 90. let. Za dvacet let své aktivní kariéry režíroval krátké, dlouhometrážní i dokumentární filmy a dvě televizní série. V současné době připravuje svůj třetí celovečerní snímek. Jeho filmy jsou pravidelně uváděny a oceňovány na festivalech. Krátký film **Brouci** (2004) se objevil v soutěži 54. Berlinale a získal Zlatého leoparda v Locarnu. Jeho celovečerní debut, **Vzhůru nohama (Pevrteno - 2007)**, byl zařazen do soutěžní sekce Na Východ od Západu Karlovarského filmového festivalu.*

(MB)

13.45 hodin

SKOPJE REMIXED

Makedonie 2013 / 141 min / DCP

Režie: Jane Altiparmakov, Ognjen Dimitrovski, Siniša Jevtimov, Srdjan Janičijević, Darijan

Pejovski, Saša Stanišić, Gjorce Stavreski, Vardan Tozija, Bojan Trifunovski, Borjan Zafirovski

Scénář: Borjan Zafirovski, Darijan Pejovski, Vardan Tozija, Ognen Dimitrovski, Saša Stanišić, Siniša Jevtimov, Bojan Trifunovski, Gjorce Stavreski, Srdjan Janičijević, Jane Altiparmakov

Kamera: Boris Mojsovski, Gjorgji Klincarov, Dimo Popov, Tomi Salkovski, Kristijan Vojdanovski

Hudba: Sasko Kostov, Goran Atanasovski, Ljupa Angelov, Aleksandar Pejovski, Ognen Anastasovski, PMG

Hrají: Oliver Mitkovski, Kamka Točinovski, Dejan Lilić, Kiril Korunovski, Milan Točinovski a mnoho dalších

Portrét Skopje očima mladých tvůrců v devíti epizodách. Různé styly, žánry i filmové postupy.

"Skopje Remixed" je sublimát makedonského umění 21. století, na němž se podílelo 100 umělců z různých oborů. Tito umělci ukázali ve filmu své sochy, obrazy a instalace. Vizuální remix Skopje, složený z devíti příběhů je vytvořen prostřednictvím jejich díla a představuje Skopje nejen jaké je dnes, ale i takové, jaké by ho tito tvůrci chtěli mít. Tento projekt je zaměřen na budoucnost, a hovoří více o řešeních, a méně o minulosti a problémech. Natočení tohoto filmu je důležitým mezníkem v makedonské a balkánské kinematografii, protože má cíl překonat problémy, pocházející z období válek, a má potřebu ukázat, že Balkán není místem, kde se lidé jen zabíjejí. Poukazuje na to, že je to i místo velkých myslitelů a umělců, jejichž čas nyní nadešel. Jádrem tohoto filmu je nepopsatelná atmosféra města Skopje *genius loci*. A ačkoliv Skopje nemá vlastního superhrdinu jako Gotham City (Batman) a Metropolis (Superman); všichni jeho občané jsou, svým způsobem superhrdinové.

(přeloženo ze stránek Macedonian Film Agency - PMA).

Seznam epizod:

Skopje Lovers (režie Gjorce Stavreski)

Bruce Lee je piča (Bruce Lee is a Pussy, režie Sinisa Evtimov, Bojan Trifunovski)

Pogan Pagan (režie Srgjan Janikievik)

Šťastný konec (Happy Endings, režie Jane Altiparmakov)

Opera (režie Darijan Pejovski)

Pištec (The Whistler, režie Vardan Tozija)

Fotofiniš (Photo Finish, režie Ognen Dimitrovski)

Mangava Disco Punk (režie Sasa Stanisik)

Barvy lásky (The Colors of Love, režie Borjan Zafirovski)

ROZHOVORY S HOSTY VSETÍNSKÉHO FILMOVÉHO MARATONU

ROZHOVOR S IVEM TRAJKOVEM

Natočil jsi komedii, historické i filosofické drama. Mnohé tvé filmy jsou experimentální. Co tě vede k tomu točit takto žánrově různorodé filmy?

Na úvod si dovolím upřesnění. Pravdou je, že často ve svých filmech experimentuji s formou, ale jen v rámci narativního filmu, a za účelem co nejlepšího vyjádření obsahu. Proto žádný můj film nelze označit za experimentální, takové tvrzení by bylo velmi nespravedlivé vůči kolegům, kteří v této oblasti kinematografie tvoří.

Pravdou je, že filmy které jsem natočil, jsou opravdu různorodé, často od sebe hodně obsahově i formálně vzdálené. Když porovnáte např. **Velkou vodu** a **Movie**, tak jen těžko lze poznat, že je natočil stejný režisér. Je to dáno jak mou povahou - strašně nerad opakuji stejnou, či podobnou věc, a také mou filmařskou „filozofii“ - nade vše si vážím autorské svobody, a zároveň se domnívám, že každý obsah si zaslouhuje jedinečné formální ztvárnění. Přesto ve všech mých filmech lze vystopovat stejná témata.

Jak ses dostal k práci na snímku Pariser platz - Berlin a jak probíhalo natáčení?

Několik let jsme si s **Blerimem Destaním** (představitel hlavní role a producent) říkali, že bychom měli spolu natočit film. Ale je to jen prozaický základ velmi zajímavé shody okolností, která stála u zrodu tohoto filmu. Dojednávala se velká koprodukcce historického filmu, kterou jsme měli společně dělat - Blerim a jeho produkční společnost sídlí v Německu. Jeden z koproducentů si tu spolupráci představoval jinak, a tak z projektu sešlo. Blerim mi volal z Německa, nešťastný, a ptal se mě, zda nemám něco jiného. Ano, odpověděl jsem sice pohotově, ale nikoli podle pravdy. On se začal ptát, a já začal fabulovat... Byl to syžet na stránku s nedomyšleným koncem, o kterém jsem tvrdil, že ho neprozrazuji záměrně. Ale koncept byl na světě - příběh v reálném čase, formálně ztvárněn v jednom záběru. To byl leden. V únoru jsem letěl do Berlína prezentovat projekt producentům, měl jsem stále jen tu jednu stránku, ale měl jsem tak hodinku v letadle, takže jsem domyslel konec. Jim se to líbilo. Pak se do července čekalo na potvrzení financování. 13. července jsem přiletěl do Berlína, abychom zahájili přípravy natáčení. Pořád jsem měl jen tu jednu stránku. Na přelomu září a října jsme to natočili.

Průběh natáčení byl vzhledem ke konceptu velkým dobrodružstvím, ale především zkouškou profesních schopností celého štábu a herců. Nedá se to však v krátkosti popsat, vydalo by to na celou studii.

Je Movie, ve kterém hraješ režiséra, tvým nejosobnějším filmem? Do jaké míry je tato postava autobiografická?

Movie je zcela jistě mým nejosobnějším filmem. Pokud bych to přirovnal k malířství, je to jakýsi autoportrét. Což ale neznamená, že je to film o mě, a už vůbec ne, že je to realistická malba. Pro postavu režiséra jsem si zvolil sebe jako předobraz té postavy jen proto, že se znám nejlépe. Že jsem ho nakonec i hrál, byla shoda okolností, resp. limit, který udával způsob natáčení - všech členů štábu dohromady, včetně hlavních herců mohlo být jen tolik, kolik se vešlo do Huga (škodovka), takže 5 osob (slovy pět). A tak jsem chtěl nechtě, kromě režie a funkce řidiče a dalších doprovodných aktivit, musel i hrát. Je to film, kde jsem dosáhl maximální autorské svobody, a jako

jediný z mých filmů pro mne obsahuje jen radostné vzpomínky. ”

Tvé filmy publikum často dosti rozdělují. Jak moc sleduješ ohlasy na své filmy? Jaká reakce na tvůj film byla pro tebe nejpřekvapivější?

Myslím, že by bylo divné, kdyby mé filmy publikum naopak nerozdělovaly, vzhledem k jejich různorodosti. Ohlasy na filmy nesleduji, ani na ty své, ani na cizí. V podstatě nesleduji žádná media, resp. jejich informační platformu, kromě výsledků v některých sportech. V televizi se dívám jen na dokumentární filmy. Hrané si pouštím doma dle vlastního výběru.

Něco jiného jsou přímé ohlasy, nebo reakce publika. Ty jsou pro mne nesmírně cennou životní zkušeností. Jako příklad „rozděleného“ publika si pamatuji na jedno promítání „Minulosti“, která získala mnoho mezinárodních ocenění a obrovský počet účastí na festivalech, jak se ze sálu vykradl mladý pár, který při útěku narazil na mě v předzář. Nedalo jim to, a zeptali se nevěřícně: „Jste vy ten režisér co natočil **Kanárskou spojku**?“ (Film kritiky naopak velmi zatracovaný.) Po mém potvrzení řekli: „To byl skvělejší film, proto jsme dnes přišli, ale tohle... To není pro nás, nezlobte se!“ Inu, všechno je relativní, a v tom je ta krása.

Z reakcí, které mě něčím překvapily, si pamatuji dvě. V Sarajevu na konci 90. let, tedy čerstvě po válečném konfliktu, se promítala **Minulost**. Dvě postarší paní se na následném rautu dlouho odhodlávaly ke mně přistoupit. Když tak konečně učinily, tak mě zahrnuly chválou, a začaly o mém filmu básnit. Za chvíli jsem si uvědomil, že vůbec nehovoří o mém filmu, ale o svém pohnutém životě, který v něm symbolicky spatřily. Ten film to v nich vyprovokoval. Byla to pro mne pocta, které se ani Oscary oplacená chalupa nevyrovná. Stejně žádnou chalupu nemám. Druhá vzpomínka je spojená s **Velkou vodou**, kdy ke mně po promítání přistoupila dvě děvčata, a beze slov mi podala složený list. Když jsem ho rozbali, byla na něm jednoduchá, ale krásná kresba propiskou, která dokonale vystihovala atmosféru filmu. Donutilo je to k vlastní kreativě. Co víc si autor může přát? Když jsem vzhlédl, abych jim poděkoval, nebyla děvčata nikde k nalezení...

Těch zážitků je mnoho, ale nechme si něco na povídání s diváky v sále kina Vatra.

Jak bys zhodnotil současnou makedonskou kinematografii?

Pokud se nemýlím, jsem režisér s největším počtem hraných filmů v dějinách celé makedonské kinematografie, a tím pádem bych řekl, že jistě není na místě, abych ji zrovna já hodnotil.

(MK, JF)

ROZHOVOR S VERICOU NEDESKOU

Verico, studuješ FAMU International. Co tě k tomu přivedlo? Nestačí v rodině jeden filmař?

Vzhledem k tomu, že jsem vystudovaná herečka, a herectví bylo jediné povolání, kterým jsem se živila, zabývat se postavami a příběhy mi nebylo cizí, právě naopak. A tak studium scenáristiky bylo jen dalším logickým krokem v mé kariéře. Když jsem žila v Makedonii tak jsem byla hodně zaměstnanou herečkou divadlo, televize, filmy. Přestěhování se do Čech mi přineslo více klidu, a tím i volného času. Donutilo mě to k zamyšlení, jak tento vzniklý volný čas zaplnit, abych nepřestala být aktivní, a zároveň pracovala „na sobě“. Všechno to nakonec vedlo k rozhodnutí studovat na FAMU. A zda v rodině nestačí jeden filmař? My jsme se s Ivem potkali na natáčení filmu, oba máme „filmové“ profese, a ani náš soukromý vztah nepřinesl žádný důvod k tomu, aby někdo

z nás měnil povolání. Teď mám k herectví ještě jeden obor, kterému se mohu věnovat.

Na jakou ze svých mnoha hereckých rolí nejraději vzpomínáš?

Abych řekla pravdu, vzpomínám ráda na všechny. Jsem docela „vybíravou“ herečkou, což znamená, že přijetí role vždy pečlivě zvažuji. Věřím v kvalitu, ne v kvantitu. Ale pokud bych si nějakou roli přeci jen měla vybrat, tak to asi bude role Oliverly z filmu **Velká voda**, na jehož natáčení jsem poznala Iva.

Když píšeš scénář nebo natáčíš film, necháš si do toho od Iva mluvit?

Samozřejmě. Musím však předeslat, že Ivo v soukromí není člověkem, který by moc mluvil, a rozhodně není tím, kdo by se do něčeho chtěl plést. Jenže když vidím, kolik lidí mu volá, aby s ním mohlo konzultovat své projekty, nebo kolik filmů z celé Evropy dramaturguje, tak bych asi byla „přítomá“, kdybych si od něj nenechala poradit. Jsem ráda za každý jeho názor, jediný problém je donutit ho si to přečíst :-).

Film Honey night je adaptací stejné předlohy, kterou v Československu natočil Karel Kachyňa. V čem je tvůj film jiný? Jak se ti hrál part hlavní ženské role, který český divák zná v provedení Jiřiny Bohdalové?

Jak říkáš, **Honey night** je adaptací stejné novely **Jana Procházky** s názvem **Ucho**, ale není remakem filmu, který natočil režisér **Kachyňa**. I když se jedná o zpracování stejného příběhu, což mimochodem hovoří o jeho nadčasovosti, Ivo ho zasadil do jiného kontextu, do jiného časoprostoru (místo Československa 50. let je to Makedonie 90. let), a přizpůsobil to jinému sociálně-kulturnímu zázemí, což znamená, že došlo i k částečné proměně postav.

Ztvárnění hlavní ženské role pro mne bylo obrovskou výzvou. Takovéto charakterní, mnohvrstevnaté ženské postavy se v kontextu kinematografie nedají tak snadno nalézt. V tom spočívá jedna z předností tohoto skvělého textu. Ztvárněním role Anny nasadila paní Bohdalová pomyslnou latku tak vysoko, že jsem to musela brát s úctou, a snažila jsem se to nepokazit.

V každém případě, pracovat s Ivem jako s režisérem, a s Nikolou jako s hereckým partnerem bylo velmi inspirující a motivující, za což jsem nesmírně vděčná.

Hrála si ve filmu Třetí poločas Darka Mitrevského, který mohli vidět v kinech také čeští diváci. Které další makedonské filmy z novodobé historie bys jim doporučila?

Doporučila bych **Punk is not dead** - režiséra **Blaževského**, pak filmy **Matky** a **Před deštěm** režiséra **Mančevského**, a v neposlední řadě **Velkou vodu** a ostatní Ivovy filmy.

(MK, JF)

VERICA NEDESKA TRAJKOVA

Narozena 8. 8. 1978 v Ohridu, Jugoslávie / Makedonie

*Verica vystudovala herectví na Akademii dramatických umění (FDU) ve Skopje. Již v průběhu svého studia hrála v mnoha filmových projektech. Velmi silné role vytvořila ve filmech **Karaula** chorvatského režiséra **Rajka Grliče** nebo v **Náhradních dílech** Slovinců **Damjana Kozoleho**. Vytvořila také mnoho divadelních rolí. Stala se vyhledávanou makedonskou filmovou herečkou nejen doma, ale i v dalších balkánských zemích. Je všestrannou umělkyní, mimo herectví se věnuje také hudbě. Zpívá příležitostně etno-jazzovou hudbu s makedonským souborem **Starowski**. V Česku filmově debutovala ve filmu **Víta Pancíře Sestra** v roce 2008. Měla také několik menších rolí v seriálech České televize. V době natáčení filmu **Velká voda** se seznámila*

se svým nynějším manželem **Ivem Trajkovem**. V současnosti dokončuje studium oboru režie na pražské FAMU. Společně s dcerkou a Ivem žijí střídavě v Praze a v Makedonii.

(MK)

110 LET MAKEDONSKÉ KINEMATOGRAFIE

Počátky makedonské kinematografie

Přestože v mnoha jiných odvětvích měla Makedonie za Evropou značné zpoždění, dá se s trochou nadsázky říci, že v kinematografii se řadí spíše k průkopnickým zemím. V roce 1905, tedy pouhých 10 let po první veřejné projekci bratří **Lumierů**, začínají v Bitole své krátké dokumentární filmy natáčet bratři **Janaki a Milton Manakiové**. Z tohoto roku pochází jejich jedno až dvouminutové záznamy **Baba Despina (Babička Despina)**, **Domašna rabota (Domácí práce)** a **Učilište na otvoren prostor (Škola pod širým nebem)**. V dokumentaristice pokračují **Manakiové** až do 40. let. Jejich práce je nedocenitelná především pro historiky, protože svým kinematografem, kamerou a fotoaparátem (provozovali v Bitole též fotografický ateliér) zachytili nejednu významnou událost a osoby, které utvářely dějiny makedonského národa v době Ilindenského povstání, balkánských válek, v 1. světové válce či v čase, kdy bylo území Makedonie rozděleno mezi Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, Bulharsko a Řecko.

Janaki a Milton Manakiové

Kinematografie v Socialistické republice Makedonie

Jestliže můžeme tvrdit, že Makedonie díky bratrům **Manakiovým** nepropásala počátky kinematografie, tak musíme ve stejné větě dodat, že trvalo takřka celé půlstoletí, než se naši jejich následovníci. O moderní kinematografii můžeme hovořit až s připojením Makedonie k socialistické Jugoslávii, v rámci které existovala jako jedna z šesti republik až do roku 1991. Důležitým milníkem pro makedonskou kinematografii je rok 1947, kdy vzniklo první filmové studio na území Makedonie. Neslo nejprve název **Filmsko Skopje**, který se později změnil na **Vardar film** (resp. nově vzniklý Vardar film se po krátkém čase, kdy existoval paralelně, s tímto studiem spojil). Toto studio se zabývalo ve svých počátcích zejména dokumentaristikou, když připravovalo materiály pro **Film-**

ski pregled. Protože se v rámci Vsetínského filmového maratónu zaměřujeme na hraný film, je makedonský dokumentární film tématem nad rámec tohoto textu. Dále se tedy budu věnovat výhradně celovečerním hraným filmům.

50. léta - první hrané filmy

Na pole hraného filmu se odvážilo studio Vardar poprvé v roce 1952, když v jeho produkci

natočil režisér **Vojislav Nanović** podle scénáře **Vlada Maleskiho** film **Frošina**. Odstartoval tak trend natáčení filmů z makedonské národní historie s důrazem na boj Makedonců za svobodu trávající v podstatě do dnešních dnů. Další hraný film - válečné drama z makedonských hor **Volčea noć (Noc vlků)** realizoval Vardar film v roce 1955. Režíroval jej původem slovinský režisér **France Štiglic**, který je podepsán také pod režii prvního makedonského krimi **Viza na zloto (Vízum zla)** z roku 1959.

V padesátých letech vyprodukoval Vardar film celkem 7 filmů. Z roku 1957 je sociální drama **Maliot čovek (Malý člověk)** režírované **Žikou Čukulićem**. Děj filmu **Mis Ston (Slečna Stoneová)** o únosu americké protestantské misio-nářky Vnitromakedonskou

revoluční organizací významného srbského režiséra **Živorada Žiky Mitroviće** z roku 1958 se odehrává na počátku 20. století a je prvním barevným hraným makedonským filmem. Nejplodnějším rokem 6. dekadý v makedonské kinematografii byl rok 1959, ve kterém uvedl Vardar film 3 celovečerní filmy. Kromě již zmíněného filmu **Viza na zloto** ještě psychologické drama **Tri Ane (Tři Any)** režírované **Brankem Bauerem** a v koprodukcii s italským studiem Hesperia film výpravné historické drama **Dubrovski**.

V padesátých letech trpěla makedonská kinematografie nedostatkem vlastních filmařů. Není náhodou, že režii většiny raných snímků svěřil Vardar film zkušenějším filmařům z jiných jugoslávských republik (Chorvat **Branko Bauer**, Slovinec **France Štiglic**, Srbové **Živorad Mitrović**, **Vojislav Nanović** a **Žika Čukulić**). Je jisté, že i díky nim získalo studio potřebné zkušenosti a sebevědomí. A je potřeba podotknout, že výběrem témat přispívalo studio Vardar k utváření širokého povědomí o makedonské identitě. Z tohoto pohledu asi není podstatné, že většinu průkopnických makedonských snímků nереžirovali Makedonci.

60. léta - boj za svobodu makedonského národa ve filmu pokračuje

V roce 1961 se pod křídla Vardar filmu uchýlil znova **Žika Mitrović**, když realizoval film **Soluškite atentatori (Solušští atentátníci)** o skupině mladých makedonských anarchistů, kteří v roce 1903 provedli sérii atentátů s cílem upoutat pozornost na makedonskou otázku. Téhož

roku spatřila světlo světa první makedonská komedie **Mirno leto (Klidné léto)** režiséra **Dimitra Osmanliho**.

V roce 1964 natočili režiséři **Ljubiša Georgievski** a **Miomir Stamenković** drama **Pod isto nebo (Pod jedním nebem)**. Jeho děj se odehrává těsně po kapitulaci Itálie, kdy moc v jednom západomakedonském městě přebírají balisti (Balli Kombëtar nacionalistické a antikomunistické hnutí odporu, které se postavilo za uchování velké Albánie v hranicích, které stát získal po

obsazení Jugoslávie vojsky Osy).

V roce 1965 debutoval celovečerním historickým filmem **Denovi na iskušenie (Dny pokušení) Branko Gapo Ivanovski**. S nadhledem nezatíženým národní hrdostí se v něm zabývá obdobím po 1. světové válce a emigrací bojovníků za samostatnost Makedonie do Bulharska. Poukazuje na to, že tito bojovníci v emigraci mnohdy zabředli do mocenských pútek a jejich akce prezentované jako boj za svobodu makedonského národa lze v mnoha případech označit slovem terorismus.

Válečné drama **Do pobetata i po nea (Do vítězství a po něm) Žiky Mitroviće** z roku 1966 se odehrává v závěru 2. světové války a těsně po ní. Řeší ošemetné otázky viny a nevin. Kdo je kolaborant a kdo nikoliv.

Z makedonské kinematografie 60. let se naprosto vymyká snímek **Kade po doždot (Pokud zaprší) Vladana Slepčeviče** z roku 1967. Snímek, který nezapře inspiraci všemožnými „novými vlnami“ je ostrou satirou, beroucí si na mušku nově zbohatlou vrstvu stranických funkcionářů, kteří sice žijí v relativním luxusu, smysl života jim však uniká. Proti nim se bouří mladá generace, ovšem ani v jejich nihilistickém postoji nelze nalézt vyšší smysl.

Makedonska krvava svadba (Makedonská krvavá svatba) z roku 1967 je pojmenovaná velmi věcně. Režisér **Trajče Popov** nás zavádí do 2. poloviny 19. století, kdy je moc nad venkovským obyvatelstvem Makedonie stále pevně v rukou místních begů představitelů Osmanské říše. Když vesničané vystrojí navzdory begovým plánům krásné dívce Cvetě svatbu, zahrávají si s ohněm. Z téhož roku je také film **Dimitra Osmanliho Memento** natočený v zeměřesením zničeném hlavním městě Makedonie Skopji.

Planinata na gnevot (Hory hněvu) Ljubiši Georgievského z roku 1968 se odehrává na makedonském venkově těsně po 2. světové válce. Kolektivizace zde neprobíhá dle plánu. Sedláci se nechtějí vzdát svého majetku. Na podobné téma bylo v Jugoslávii natočeno více filmů, ale tento patří rozhodně mezi neoriginálnější. Příběh je rámován různými křesťanskými obřady, které se mísí s podivnými pohanskými rituály. Bizarnost snímku umocňuje doprovodná hudební kakofonie a nevšední kamera. Hned o rok později se do podobné látky pustil také **Branko Gapo Ivanovski** ve filmu **Vreme bez vojna (Čas bez války)**. Na rozdíl od **Georgievského** se soustředil spíše na důsledky zpackané kolektivizace a na marnou snahu hlavního hrdiny porazit systém.

V roce 1969 převedl **Ljubiša Georgievski** na plátno jeden z nejdůležitějších momentů makedonské historie. Filmem **Republikata vo plamen (Republika v plamenech)** reflektuje tzv. Illindenské povstání z roku 1903 a vytvoření Kruševské republiky, která byla (byť trvala pouhých 10 dnů) první republikou na Balkáně.

70. léta - válečná dramata i makedonská současnost

Ljubiša Georgievski byl nejplodnějším makedonským režisérem přelomu 60. a 70. let. Jeho následující snímek **Cenata na gradot (Cena města)** se vrací k posledním dnům 2. světové války do Ochridu, jehož obyvatele zachrání skutečnost, že se německý velitel okupační armády zamiluje do místní dívky.

Pozoruhodnou sondou do života malé obce v makedonských horách je film **Žed (Žízeň) Dimitra Osmanliho** z roku 1971. Ve vesnici je převaha žen, protože většina mužů odešla do

ciziny za prací. Navíc je zde značný problém s nedostatkem vody. Od návratu mužů ženy očekávají mnoho, očekávání je však často nereálné.

Další válečný film **Makedonski del od peklot (Makedonská část pekla)** natočil v roce 1971 Chorvat **Vatroslav Mimica**. Inspiroval se skutečnou událostí z přelomu roku 1942 a 1943, kdy se bulharští okupanti snažili v okolí Bitoly chytit legendárního revolucionáře Todora Angelova.

Z téhož roku je vězeňské drama **Crno seme (Černé sémě) Kirila Cenevského**. Etničti Makedonci v řecké královské armádě jsou během občanské války v Řecku obviněni, že jsou komunisty a nepřáteli království. Jsou internováni ve vězeňském táboře na pustém ostrově a zde brutálním způsobem nuceni k slibu věrnosti králi. **Crno seme** je prvním makedonským filmem, který se stal jugoslávským kandidátem na Oscara.

Ve filmu **Istrel (Výstřel)** z roku 1972 nás zavádí **Branko Gapo Ivanovski** do Skopje, která je v roce 1942 pod nadvládou bulharských okupantů. Zaměřuje se na represe vůči studentům, jenž se vzbouřili proti bulharskému řediteli gymnázia a na komunistický odboj ve městě organizovaný právě zejména studenty.

Psychologické drama **Tatko (Tatínek) Kole Angelovského** z roku 1973 rozvíjí podobný motiv, jako Osmanliho **Žed** jak se žije ženě na vsi bez manžela. V případě tohoto filmu odchází manžel mladé maminky do armády a ona zůstává ve mlýně s mladíkovým otcem okouzleným její krásou.

Do nejhlubší minulosti se noří v roce 1975 **Kiril Cenevski** filmem **Jad (Utrpení)**. Vypráví příběh dvou slovanských bratří odehrávající se v 11. století kdesi v Byzantské říši. Podařilo se mu natočit velmi syrový a autenticky působící snímek v mnoha ohledech srovnatelný třeba s **Tarkovského Andrejem Rublevem** či **Vláčilovou Markétou Lazarovou**. Na tehdejší dobu a místo se jednalo o poměrně nákladný projekt, který studio Vardar na dva roky finančně vyčerpal.

Do historie (i když ne tak vzdálené jako o rok dříve **Cenevski**) se v roce 1977 vrací filmem **Najdolgiot pat (Nejdlejší cesta)** i **Branko Gapo Ivanovski**. Sleduje osudy několika makedonských zajatců, které vede po potlačení Illindenského povstání skupina tureckých vojáků do tureckého vězení.

Do zcela jiného žánru patří film **Ispravi se, Delfina (Drž se, Delfino) Aleksandara Djurcinova** z roku 1977. Zavádí nás do oblasti vrcholového sportu, konkrétně plavání.

Film **Presuda (Rozsudek)** z roku 1977 **Trajče Popova** je v rámci jugoslávské kinematografie výjimečný tím, že řeší otázku zneužití moci politického komisaře mezi partyzány.

80. léta

Na další makedonské hrané celovečerní filmy si museli diváci počkat až do roku Titovy smrti (1980). Tehdy přichází **Branko Gapo Ivanovski** s dramatem **Vreme vodi (Čas vody)** o osudech obyvatel dvou horských obcí, kteří spolu po desetiletí bojují o vodu z horského pramene.

Druhým kritickým snímkem z roku 1980 je hornické drama **Olovna brigada (Olovená brigáda) Kirila Cenevského**, která poukazuje na praktiky těžební společnosti a těžkou, nebezpečnou a podhodnocenou práci horníků.

Z roku 1981 je celovečerní debut **Stole Popova Crveniot koň (Červený kůň)**. Jedná se podobně, jako u **Cenevského** filmu **Crno seme** o adaptaci románu **Taška Georgievského** a sleduje rovněž osudy Makedonců zapojených do řecké občanské války v letech následujících bezprostředně po 2. světové válce. Konkrétně se zaměřuje na skupinu, která v roce 1949 emigrovala do Sovětského svazu, ve kterém ji úřady umístili do Uzbekistánu.

Romance **Steva Crvenkovského Južna pateka (Jižní trasa)** z roku 1982 začíná tím, že matka pronajme během synových studií jeho pokoj. Shodou okolností jeho bývalé přítelkyni - začínající filmové herečce, jež má mezitím vztah s filmovým režisérem. **Crvenkovski** má na svém kontě ještě snímek **Neli ti rekov (Copak)** z roku 1984, který je remakem jeho vlastního televizního filmu z roku 1977 a věnuje se údělu přeživších bojovníků z Illindenského povstání v roce 1903.

Holocaustu v Makedonii v době 2. světové války se dotýká film Kirila Cenevského **Jazol (Uzel)** z roku 1985.

Svůj druhý celovečerní film natočil **Stole Popov** v roce 1986. Název **Srečna nova 49 (Šťastný nový rok 49)** odkazuje na přelomový rok (1948), kdy došlo k roztržce mezi Titem a Stalinem a k zmrazení vztahů mezi Jugoslávií a Sovětským svazem. Důsledkem této události bylo mimo jiné i to, že navrátilci ze Sovětského svazu upadají do podezření, že jsou Stalinovi agenti. Prání „Šťastný nový rok 49“ vyznívá pro ně značně ironicky.

Filmem **Haj-faj (Hi-fi)** debutoval v roce 1987 **Vladimir Blaževski**. Vinou se jím především dvě témata - zařazení člověka do společnosti po návratu z vězení a opětovné navazování vztahu otce a syna. To vše je zasazeno do prostředí hudebních kapel.

Vikend na Mrtovci (Vikend nebožtíků) Kole Angelovského z roku 1988 je bláznivá černá komedie o záměně dvou nebožtíků a jedné svatbě.

Posledním filmem natočeným ještě v rámci Jugoslávie je vězeňské drama **Tetoviranje (Tetování) Stole Popova** z roku 1991. Vypráví příběh člověka, který se dostává zcela bezdůvodně do vazby, ze které není cesty zpět. Přestože je totalitní systém v Jugoslávii již rozmetán na kusy, vězení jede stále podle zaběhaných pravidel a dozorcí s náčelníkem věznice jsou neomezenými pány nad životy vězňů. Na Evropských filmových cenách reprezentoval film již nově vzniklou samostatnou Republiku Makedonii a získal i přes odpor Řeků, kteří bojkotovali veškeré snahy o uznání Republiky Makedonie 1. cenu.

Makedonská kinematografie po odtržení od Jugoslávie - hledání nových témat

První film po získání nezávislosti se Makedoncům podařilo natočit až v roce 1993. Zasloužil se o to do té doby neplodnější makedonský režisér **Branko Gapo Ivanovski**. Není až tak překvapivé, že jeho **Makedonska saga (Makedonská sága)** reaguje na narůstající mezietskou

nevraživost (za Tita dočasně uštělech potlačenou všudypřítomným heslem „Bratrství a jednota“). Do zapadlé horské vsi přijíždí mladý učitel. Toho obyvatelé vítají zprvu s otevřenou náručí a velké oblibě se těší také u dětí. Vše ale pouze do chvíle než začne on - ortodoxní křesťan - flirtovat s muslimskou dívkou.

V témže roce je uveden také povídkový film **Svetlo sivo (Šedé světlo)** režiséřů **Darka Mitrevského** (část **Djaval vo srceto - Ďábel**

v srdci), **Srdjana Janičijeviče** (část **Prekrasen svet - Nádherný svět**) a **Aleksandara Popovského** (část **Pticata urubu i dievica - Pták Urubu a panna**).

O doposud největší úspěch makedonské kinematografie se zasloužil svým celovečerním hraným debutem **Pred doždot (Před deštěm)** z roku 1994 režiséř **Milčo Mančevski**. Příběh o hluboce zakořeněné mezietnické nenávisti mezi albánskými Muslimy a ortodoxními Makedonci zvítězil na mnoha filmových festivalech (např. Zlatý lev v Benátkách) a byl nominován na Oscara.

Film **Angeli na otpad (Andělé do smeti) Dimitra Osmanliho** z roku 1995 nás zavádí na smetiště, kde se v důsledku společenských změn ocitla různorodá skupina lidí. Osmanli tak reaguje na prudké zhoršení ekonomické situace mnoha rodin, ke kterému došlo také v 90. letech v Makedonii, přestože ta nebyla přímo postižena válkou.

Také film **Samouništuvanje (Sebevražda) Erbila Altanaje** z roku 1996 nastiňuje, jak to vypadalo v Makedonii bezprostředně po jejím odchodu z Jugoslávie. Příběh taxikáře bez morálních hodnot a rozpadu jeho rodiny se odehrává většinou na sídlišti na předměstí Skopje.

V roce 1997 se Makedoncům podařilo po dlouhé době natočit v jednom roce dva celovečerní snímky. Film **Preku ezeroto (Přes jezero) Antonia Mitričevského** je příběhem o velké lásce trvající několik desítek let navzdory nepřízní osudu. Také pro tento film je určující událostí konflikt mezi Stalinem a Titem, ke kterému došlo v roce 1948. Hranice mezi Albánií a Jugoslávií se po ní neprodyšně uzavírají a Konstantin s Elenou zůstávají každý na jedné straně. Ne však nadlouho. Konstantin se rozhodne přeplout Ochridské jezero za svou láskou. Netuší však, že cesta k ní bude mnohem delší než jen pár kilometrů přes jezero. Film se veze trochu na vlně úspěchu, kterého dosáhl **Mančevski s Před deštěm**.

Snímkem **Džipsi medžik (Gypsy magic, Cikánská magie)** se v roce 1997 vrací **Stole Popov** mezi romskou komunitu v Makedonii (již v roce 1979 natočil krátkometrážní film **Dae** z romského prostředí, který byl nominován na Oscara). Dramatický příběh podává režiséř s lehkostí a s citem pro romskou mentalitu, která upřednostňuje svobodu před majetkem a sny před realitou.

Džipsi medžik

Zbogum na dvaesetiot vek

Záležitostí, která se naprosto vymyká nejen makedonskému, ale i celobalkánskému kontextu je existenciální drama s prvky postmoderní fantasy **Zbogum na dvaesetiot vek (Sbohem 20. století) Darka Mitrevského a Aleksandara Popovského** z roku 1998. O tom, že mají makedonští tvůrci chuť experimentovat, svědčí také snímek **Maklabas Aleksandara Aca Stankovského** ze stejného roku.

Makedonskou stopu nese také **Paskaljevičův** povídkový film **Bure baruta (Sud prachu)**, a to nejen účastí herce **Nikoly Ristanovského** (tvář z plakátu k filmu), ale také účastí makedonské produkční společnosti Gradski kina.

Posledním snímkem natočeným v minulém století je film **Ivana Mitevského Vreme, život (Čas, život)** z roku 1999 zabývající se životem starých lidí ve Skopji.

Makedonská kinematografie v novém tisíciletí - nástup mezinárodních koprodukcí a nových produkčních společností

Makedonská kinematografie po roce 2000 je ve znamení koprodukcí s dalšími zeměmi. Končí také monopol Vardar filmu a na jeho místo nastupují postupně nové produkční společnosti, jako **Sektor film, Skopje film studio, Horizont film, Kaval film a další**.

Prvních domácích celovečerních filmů v novém tisíciletí se diváci v Makedonii dočkali až v roce 2001. Z tohoto roku je belgicko-makedonské drama **Odmazda (Krevní msta)** belgického

režiséra **Jana Hintjense**, jenž poukazuje na to, že krevní msta nezná hranice státu a povinnost pomsty se dědí z generace na generaci.

Ve stejném roce přichází se svým druhým snímkem **Milčo Mančevski**. Ambiciózní a na makedonské poměry nákladný snímek **Prašina (Dust, Prach)** je westernovou variací zasazenou do Makedonie počátku 20. století. Velmi složitý příběh má několik

propletených dějových linií odehrávajících se v různých stoletích a na různých kontinentech.

V roce 2001 natočil bulharský režisér **Ivan Pavlov** drama **Sudbinata kako staorec (Osud krysy)**, které je první bulharsko-makedonskou koprodukcí. Spolupráce bulharských a makedonských filmařů pokračuje i v roce 2002 filmem **Podgrevanie na včerašniot ruček (Ohřívání včerejšího oběda)** dalšího bulharského tvůrce **Kostadina Boneva**.

Také drama z roku 2002 **Kako loš son (Jak ve zlém snu)** **Antonia Mitričeského** je koprodukcí. Kromě Makedonie se na něm podílela Velká Británie, Itálie a Chorvatsko. Film vyznačující se snovou atmosférou řeší v několika vzájemně nesouvisějících příbězích otázku makedonské identity a válečná traumata.

Největšího komerčního úspěchu dosahuje v roce 2004 **Darko Mitevski** černou komedií **Bal-kan-kan**. Pátrání po koberci, ve kterém bylo zabaleno mrtvé tělo babičky, provází diváka několika balkánskými zeměmi a zavádí jej do světa organizovaného zločinu a stejně, jako ve snímku **Zbogom na dvaesetiot vek** nešetří **Mitevski** krví. Úspěch snímku tkví patrně v tom, že ji smíchal se šťavnatým balkánským humorem a velmi svižným tempem vyprávění. Film **Golemata voda (Velká voda)** **Iva Trajkova** - režiséra působícího již mnoho let

v Česku, vznikl v makedonsko-česko-slovenské koprodukci. Zavádí diváky do času těsně po 2. světové válce do prostředí sirotčince, ve kterém jsou umístěny děti kolaborantů a nepřátel režimu.

Rok 2004 v makedonské kinematografii je zajímavý tím, že zde vznikly dva filmy s dětskými hrdiny v hlavní roli (což se nestalo během celé její historie). Kromě **Velké vody** totiž přišel do kin také film **Iluzija (Iluze) Svetozara Ristovského**. Vypráví

příběh literárně nadaného chlapce, který pochází z velmi nezáviděníhodných poměrů. Ve škole je šikanován spolužáky a tak se jeho naděje upírají k původem bosenskému učiteli literatury, který jej podporuje a chce jej přihlásit do mezinárodní literární soutěže.

Další makedonskou koprodukci (tentokrát s Německem) je drama **Kontakt** absolventa pražské FAMU **Sergeje Stanojkovského** z roku 2005 o vztahu muže propuštěného z vězení a mladé ženy s psychickými problémy.

V roce 2006 vznikl v Makedonii televizní film s fantasy prvky **Navi** (režie: **Miodrag Šaurek** a **Vilijam Šaurek**). Dále pak koprodukční česko-makedonský experimentální roadmovie **Iva Trajkova** s autobiografickými prvky pojmenované jednoduše **Movie** a **Tajnata kniga (Tajná kniha)**, kterou režíroval **Vlado Cvetanovski**. Hlavním motivem tohoto dobrodružného dramatu je pátrání po Tajné knize - základním díle středověké náboženské sekty Bogomilů (s fenoménem bogomilství jsme se mohli setkat již ve filmu **Jad Kirila Cenevského**), která se z Balkánu v době byzantské říše a po jejím rozpadu rozšířila až do Francie.

V roce 2006 také došlo v balkánské kinematografii k malému zázraku, když se spojili filmaři ze všech ex-jugoslávských republik při natáčení **Gričova** filmu **Karaula (Hraniční hlídka)** komediálního dramatu z jugoslávsko-albánského pohraničí o vojenské posádce střežící stanoviště pohraničnicků nad Ochridským jezerem.

V roce 2007 měly v Makedonii premiéru tři celovečerní filmy. **Milčo Mančevski** natočil (v koprodukcii Makedonie s Bulharskem, Německem, Itálií a Španělskem) první makedonský horor **Senki (Stíny)**. Také sociální drama s magickými prvky **Ja sum od Titov Veles (Já jsem z města Titův Veles)** **Teony Strugar Mitevské** je koprodukcí několika zemí (Makedonie, Belgie, Francie, Slovinsko). Snímek o třech rozdílných sestřích žijících v průmyslovém městě Veles (za Jugoslávie Titův Veles) získal 8 ocenění na filmových festivalech, včetně festivalu ve Valencii.

Třetím filmem z roku 2007 je debut **Igora Izi Ivanova** **Pevrteno (Vzhůru nohama)**, který patří určitě k tomu nejzajímavějšímu, co v Makedonii v novém století vzniklo. Nocí ujíždí vlak a mezi unavenými pasažéry je i mladík, jehož život film postupně skládá ze střípků vzpomínek.

V roce 2009 natočil **Ivo Trajkov** v koprodukcii Makedonie a České republiky artový snímek **Ocas ještěrky (Sozercanie)** o mladíkovi, kterému bylo předpovězeno v devětadvaceti letech zemřít. V České republice byl snímek přijat (stejně jako předešlé **Movie**) velmi různorodě.

Také drama **Normal (2009)** **Julia Ševčika**, ve které ztvárnil hlavní roli seriového vraha Petra Kurtena **Milan**

Kňazko, vznikl ve spolupráci České republiky a Makedonie (spolu s Velkou Británií).

Trochu diskutabilní je, zda do makedonské kinematografie řadit snímek **East-West-East**, který natočil **Gjergj Xhuvani**. Jedná se o Makedonsko-albánskoitalskou koprodukcí, ve které však Makedonii zastupuje pravděpodobně ryze albánská produkční společnost SM ART. Ale i tento snímek

o neúspěšném pokusu sestavit albánský cyklistický tým pro Tour de France čerpal prostředky z makedonskou vládou zřízeného filmového fondu (Agencija za film na Republika Makedonija), takže do tohoto výčtu patří, podobně jako několik dalších albánských snímků, o kterých se zmiňuji v dalším textu.

Další koprodukcí, na které se Makedonie (spolu s Bulharskem, Velkou Británií, Maďarskem a Švédskem) v tomto roce podílela je komedie **Mission London (Mise Londýn)** bulharského režiséra **Dimitara Mitovského**.

Překvapením byl čtvrtý film **Milča Mančevského Majki (Matky)** z roku 2010. Po skvěle přijatém snímku **Před deštěm** o mezietnické nenávisti v Makedonii, po žánrovém crossoveru **Prašina** (Prach) a pokusu o horor **Senki (Stíny)** natočil tento komorní povídkový hraný dokument.

Pozoruhodný námět má filmový debut makedonsko-albánského režiséra **Arbena I. Kastriho Zemjata pomedžu granitite (Země mezi hranicemi)** z roku 2010. Odehrává se v roce 1983. Na území nikoho mezi Albánií a Jugoslávií se náhodou potkávají dva političtí vězni na útěku. Malíř se chce dostat z Albánie do Jugoslávie. Opačným směrem putuje učitel z Kosova.

Albánské tématiky se dotýká také švýcarsko-makedonské drama **Vojnata završi (Konec války) Mitka Panova** z roku 2010, které sleduje osudy albánské rodiny, jež uprchla v době napadení Srbska letectvem NATO z Bělehradu do Švýcarska.

Film **Tatko (Otec)** makedonsko-albánské režisérky **Shqipe Nuredini Duka** z roku 2010 je drama o otci, který přichází ve válce o syna a zůstává v domě jen s matkou a dcerou.

Povídkový film **Neke druge priče (Některé další příběhy)** o nejrůznějších problémech souvisejících s mateřstvím, natočený pětící režisérek ze zemí bývalé Jugoslávie, předznamenává trend návratu ke spolupráci filmařů bývalých jugoslávských republik, který je příznačný pro ex-jugoslávskou kinematografii druhé dekady 21. století. Povídky jsou nazvány příznačně Makedonská povídka, Srbská povídka, Bosenskohercegovská povídka, Slovinská povídka a Chorvatská povídka. Makedonskou část režírovala **Marija Džidževa**.

Vcelku zajímavou filmovou hříčkou je gangsterská parodie **Ova ne e Amerikanski film (Toto není americký film) Saši Pavlovského** z roku 2011. Po dlouhých devatenácti letech se v roce 2011 k režii celovečerního filmu odhodlal také **Vladimir Blaževski** (předešlý film **Bulevar Revolucije** natočil v produkci **Ljubiši Samardžiče** v roce 1992). Od roku 1994, kdy měl premiéru **Mančevského** film **Před deštěm** se situace s albánskou menšinou v Makedonii mnoho neuklidnila. **Blaževski** však ve filmu **Pankot ne e mrtav (Punk is not dead)** k tématu nesnášenlivosti mezi

etniky přistoupil úplně jinak. Ve snímku nechal obnovit punkovou kapelu, která byla populární v době Jugoslávie, aby se hrála koncert v Albánci osídleném Debaru na akci pořádané jakousi evropskou humanitární organizací. Co k tomu organizátory vedlo, je nabíledni kapela byla totiž multietnická...

Relativně velkého úspěchu, jak v Makedonii, tak i na různých filmových festivalech, dosáhl sportovně-romantický snímek **Darka Mitrevského Třetí polovreme (Třetí poločas)** z roku 2012 o počátcích makedonského fotbalu. Zajímavým počinem je také film **Balkanot ne e mrtov (Balkán není mrtvý) Aleksandara Popovského**, který se odehrává na počátku 20. století a je natočen částečně v divadelních kulísách. Jedná se opět o adaptaci divadelní hry **Dejana Dukovského** (podle jeho hry byl dříve natočen třeba **Sud prachu**).

V roce 2013 měl premiéru druhý celovečerní film **Igora Ivanova Soba so piano (The Piano Room, Pokoj s piánem)** což je povídkový film poskládaný z fragmentů životních příběhů mnoha postav, které mají jedno společné - vrací se do hotelového pokoje s piánem.

Stole Popov si dal, podobně jako **Vladimir Blaževski**, s dalším filmem pořádně na čas. Na jeho novinku - westernově laděný historický spektakl **Do balčak (Až po jilec)** odehrávající se na počátku 20. století jsme museli čekat osmnáct let až do roku 2014. Jako by si **Stole Popov** řekl, že když už se pustil do natáčení filmu, musí to stát za to - **Do balčak** je nejdražším filmem makedonské historie.

V této chvíli (březen 2015) posledním ryze makedonským filmem je snímek **Djeca na sonceto (Děti slunce) Antonia Mitríčekského**. Vypráví příběh rodiny, která musela opustit domov a začíná nový život.

Druhá dekáda 21. století

- ve znamení spolupráce ex-jugoslávských zemí

Že v posledních několika letech dochází stále častěji ke spolupráci mezi zeměmi bývalé Jugoslávie, jsem naznačil již v souvislosti s filmem **Neke druge priče** z roku 2010. To, že hráli v srbském filmu třeba chorvatští či bosenští herci, nebylo ani devadesátých letech ničím neobvyklým. Nově však dochází také ke spoluúčasti finanční a k větší provázanosti filmových štábů napříč postjugoslávskými zeměmi. Vznikají tak filmy, které lze považovat za společná díla těchto zemí.

Kontroverzní komedie **Parada** (2011) **Srdjana Dragojeviče** o snaze uspořádat v Bělehradě pochod gayů a lesbiček není první velkou spoluprací ex-jugoslávských zemí. Tou byl výše zmíněný snímek **Karaula** (2006). Určité je ale potřeba vyzdvihnout fakt, že právě obrovský úspěch tohoto filmu u diváků napříč stále ještě znesvářenými bývalými jugoslávskými republikami znamenal významný impulz pro filmaře ze všech ex-

jugoslávských zemí ke spojování sil. Ve stejném roce měla premiéru komedie **Spomenik Majklu Dzeksonu (Pomník Michaela Jacksona)** Darka Lungulova, na které se podílela Makedonie společně se Srbskem, Černou Horou, Chorvatskem, Německem a Francií. Hlavní hrdina v ní dostane nápad, jak zatraktivnit pro turisty malé skomírající město - chce postavit na místě uvolněném po památníku z éry socialistické Jugoslávie památník Michaelu Jacksonovi.

Stanje šoka (V šoku) slovinského režiséra **Andreje Košaka** vzniklé v roce 2011 v produkci Slovinska, Bulharska, Srbska, Bosny a Hercegovina a Makedonie je dramatem o dělníkovi, který se probudí v roce 1996 po deseti letech z kómatu uprostřed kapitalistického Slovinska.

I **Malý ljubavni bog (Malý milostný bůh)** Černohorce **Željka Sošiče** - další drama natočené v roce 2011 je výsledkem spolupráce bývalých jugoslávských republik - konkrétně Černé Hory, Slovinska a Makedonie.

V netradičním mezinárodním složení (Řecko, Portugalsko, Turecko, Nizozemí, Francie, Makedonie) vzniklo ještě v roce 2011 drama **J.A.C.E.** řeckého režiséra **Menelaose Karamaghilise** o malém albánsko-řeckém chlapci, který se dostává do prostředí organizovaného zločinu. Z roku 2011 pochází také pozoruhodný projekt **Skopje remixed**, který spojuje 9 krátkých filmů deseti mladých makedonských režisérů. Vznikl v makedonsko-srbské produkci.

Na zatím posledním snímku **Teony Mitevske Ženata koja si gi izbriša solzite (Žena, která smetla své slzy - 2012)** se podepsaly s Makedonií také Německo, Slovinsko a Belgie.

Další dvě koprodukce bývalých jugoslávských republik, na kterých se podílela i Makedonie, měly premiéru v roce 2014. Drama **Takva su pravila (Taková jsou pravidla, 2014)** Chorvata **Ogniena**

Sviličiče vzniklé v kooperaci Chorvatska, Francie, Srbska a Makedonie vypráví o řidiči autobusu, který ctí zákony a věří ve spravedlnost systému. To však jen do doby, než někdo zmlátí jeho syna. Snímek **Inferno** Slovinců **Vinka Moderndorfera** sleduje osudy rodiny bojující o své přežití na okraji společnosti. Podílelo se na něm Slovinsko, Chorvatsko, Srbsko a Makedonie.

Aby byl výčet makedonských filmů a filmů s makedonskou účastí kompletní, je třeba zmínit ještě spolupráci makedonské produkční společnosti Sektor film na natáčení nového bulharského filmu **Štefana Komandareva Sadilišteto (Soud)** s **Mikim Manojlovičem** v hlavní roli. Tatáž společnost dříve spolupracovala i na filmu **Parada** a na irském dramatu **As If I Am Not There (Až tu nebudu)** **Juanity Wilson** z bosenské války natočeném v roce 2010.

V letošním roce se máme na co těšit

V roce 2015, pokud vše vyjde podle plánu, by mohlo mít premiéru až šest filmů, které lze zcela nebo alespoň částečně přiřadit Makedonii. Hotový je již film **Medena noć (Medová noc)** **Iva Trajkova**, který je adaptací **Procházkovy** prózy **Ucho** (tatáž předloha posloužila i **Karlu**

Kachyňovi při natáčení stejnojmenného filmu). V postprodukci je také film **Lazar Svetozara Ristovského**. Drama **Svedok (Svědék) Mitka Panova** má naplánovanou premiéru na druhou polovinu roku. Očekávaný je také režijní debut známého herce **Radeho Šerbedžiji** nesoucí název **Osloboduvanje na Skopje (Osvozození Skopje)** vznikající v Makedonské produkci.

Svůj celovečerní hraný debut **Tri dena vo septembri** chystá podle scénáře, který napsal s **Igorem Ivanovem Darijan Pejovski** - jeden z deseti režisérů, který se prezentoval již v projektu **Skopje Remixed...**

Závěrem...

Makedonská kinematografie je malá kinematografie malé země. Země, která se potýká s mnoha problémy - snaží se o nastartování ekonomického růstu, rozvoj infrastruktury, řeší problémy mezi etniky uvnitř svých hranic, neustále nemá vyjasněné některé otázky se svými sousedy atd. Přesto lze konstatovat, že i navzdory všem těmto nesnázím je její kinematografie na vzestupu. Země se stará o podporu kinematografie. Důsledkem je vzrůstající počet filmů, které se zde natočí. To, že v uplynulých dvaceti letech byly roky, kdy zde nevznikl jediný film a nyní se ročně dokončuje několik snímků, je toho jasným důkazem. Sympatické je, že se ke slovu konečně dostávají také mladí tvůrci. Makedonská kinematografie si našla svou cestu - tou je na jedné straně státní podpora, ale zejména spojování sil s dalšími zeměmi regionu a spolupráce s ekonomicky silnějšími partnery a čerpání peněz z evropských fondů. Na hodnocení úrovně této nové tvorby je ještě brzy. Přesto si troufám tvrdit, že díky programu Vsetínského filmového maratonu - **Vivat Makedonie!**, který v programu přináší poměrně reprezentativní vzorek současné makedonské filmové tvorby, si můžete alespoň předběžný názor utvořit.

(Poznámka k názvům filmů - většina nemá český název. V textu jsou použity autorovy překlady originálních názvů)

(JF)

REPUBLIKA MAKEDONIE

Republika Makedonie je jedním ze sedmi nástupnických států bývalé Jugoslávie. Svou nezávislost vyhlásila v roce 1991. Kvůli vleklým sporům s Řeckem o užívání označení Makedonie, které si peloponéský stát nárokuje a kde takto pojmenovává region na severovýchodě země, byla mezinárodně existence Makedonie uznána až v roce 1993, kdy Řecko souhlasilo s jakýmsi kompromisním označením „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“. V mezinárodních společenstvích tak stát vystupuje pod zkratkou FYROM, ale doma se toto označení neužívá. Historická Makedonie se nachází na území šesti dnešních států - zbývá jmenovat Bulharsko, Albánii, Srbsko a Kosovo.

Makedonská republika je vnitrozemským státem jihovýchodní Evropy sousedící s Kosovem, Srbskem, Bulharskem, Řeckem a Albánií. Její rozloha dosahuje asi třetinu území České republiky, 25 713km². V zemi žije něco málo přes dva miliony obyvatel, z toho čtvrtina v hlavním městě Skopje. Mluví se zde makedonsky a převažuje pravoslaví. Makedonie patří v Evropě k nejudušším a nejzaostalejším zemím, bojuje s ekonomickými a sociálními problémy, zároveň patří k zemím s nejvyšší porodností. Přirozený přírůstek zvyšuje především albánské obyvatelstvo a i díky tomu je makedonská populace čtvrtou nejmladší v Evropě.

Území dnešní Makedonské republiky osídlili Slované v 6. a 7. století. V 9. století se většina země dostala pod vliv Bulharské říše a šířilo se zde křesťanství z blízké Byzance, která zemi v roce 1018 ovládla. O dvě století později se stala centrem nového Bulharského státu. Od 14. století až do roku 1913 trvalo dlouhé období turecké nadvlády, která usilovala o islamizaci. Po

ustavení Království Srbů, Chorvatů a Slovinců bylo území dnešní Republiky Makedonie součástí Srbska, později Vardarské bánoviny. Za druhé světové války byla většina území anektována zeměmi Osy a po jejím skončení byla v rámci Jugoslávie vyhlášena Lidová republika Makedonie, přejmenovaná v roce 1963 na Socialistickou republiku Makedonii. Její trvání ukončil rozpad jihoslovanské federace na počátku 90. let.

Republika Makedonie se dokázala držet stranou všech konfliktů na území bývalé Jugoslávie. Až v roce 1999 se během konfliktu v sousedním Kosovu stala dočasným útočištěm tamních uprchlíků. V letech 2000-2001 v zemi zuřil ozbrojený spor mezi makedonskou vládou a albánskými povstalci z Národní osvobozené armády, který se přiblížil občanské válce. S přispěním NATO a EU se podařilo konflikt uklidnit.

(MB)

DOBROVOLNÍCI, KTEŘÍ PŘICHYSTALI MARATON

Organizační výbor Vsetínského filmového maratonu:

Milan Kostelník - předseda Filmového klubu Vsetín (kostelnik@dkvsetin.cz)

Petr Mašata - technické a organizační zajištění, příprava filmů (masata@dkvsetin.cz)

Jiří Fiala - dramaturgie, grafika, katalog, příprava filmů (fialaj@seznam.cz)

Lenka Fialová - bufet, korektury (lenka.fi@seznam.cz)

Tomáš Svoboda - propagace (tomas.svoboda@vevsetine.cz)

Překlady filmů:

Medová noc - Petr Mašata

Balkan Is Not Dead - Petr Michálek

Nejdelší cesta - Jelena Radičanin

Děti slunce - Eva Petrčková

Přes jezero - Katerina Dimovska a Bohuslav Válek

Pariser platz - Berlin - Lenka Fialová

Sbohem 20. století - Silvia Matúšová

Jak jsem zabil světce - Lenka Fojtíková

Pokoj s piánem - Pavel Pilch

Skopje remixed - Petr Mašata

Text katalogu:

Jiří Fiala (JF), Petr Michálek (PMi), Marie Barešová (MB), Petr Mašata (PMA), Milan Kostelník (MK)

Znělka festivalu:

Jiří Fiala (s použitím skladby Alexandar kapely Mizar)

Další pomoc při zajištění akce:

Kateřina Pilko, Eliška Káčerková, Mirka Říhová, Gabriela Svobodová Martina Trčková, Eva Petrčková a další

Děkujeme všem, kteří nezištně pomohli.

Vsetínský filmový maraton se koná pod záštitou
zplnomocněného velvyslance Republiky Makedonie
J.E. Paskala STOJČESKÉHO

OBSAH KATALOGU S PROGRAMEM FESTIVALU:

Vivat Makedonie!	2
Jak jsme připravovali VFM	2

PROGRAM FESTIVALU 3

Pátek 10. 4. 3

17:00 hodin - Punk is not dead 3

Vladimír Blaževski 3

19:30 hodin - Medová noc..... 4

Ivo Trajkov..... 4

22:00 hodin - Balkan is not dead..... 5

Aleksandar Popovski..... 6

Sobota 11. 4..... 6

10:00 hodin - Nejděšší cesta..... 6

Branko Gapo Ivanovski..... 6

13:00 hodin - Děti slunce..... 7

Antonio Mitričeski..... 8

15:05 hodin - Movie..... 8

17:15 hodin - Přes jezero..... 8

19:40 hodin - Pariser platz - Berlin..... 9

22:05 hodin - Sbohem 20. století..... 10

Darko Mitrevski..... 11

Neděle 12. 4..... 11

9:30 hodin - Jak jsem zabil světce..... 11

Teona Strugar Mitevska..... 12

11:30 hodin - Pokoj s piánem..... 13

Igor Izi Ivanov..... 13

13:45 hodin - Skopje remixed..... 13

Rozhovor s Ivem Trajkovem..... 15

Rozhovor s Vericou Nedeskou..... 16

Verica Nedeska..... 17

110 LET MAKEDONSKÉ KINEMATOGRAFIE..... 18

REPUBLIKA MAKEDONIE..... 29

DOBROVOLNÍCI, KTERÍ PŘICHYSTALI MARATON..... 31

Hotel
KAMU

AUSTIN POWDER
INTERNATIONAL

EUROPA CINEMAS
MEDIA-PROGRAMME OF THE EUR PEAN UNION

www.fkvsetin.cz